

دانشگاه علوم پزشکی تهران

دانشکده بهداشت

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.S.P. H)

در رشته آمار حیاتی

موضوع :

بررسی عوامل مختلف در رابطه با تمایل مادران به آلودگی
با روری و تعداد دفرزندان دلخواه اضافی بوسیله آنالیز
مسیری در شهر تهران (سال ۱۳۶۸)

استاد راهنما :

دکتر کاظم محمد

نگارش :

عبداله حاجیوندی

۱۳۶۹

۱۴۲۰۲

تقدیم به :

عزیزانم، پدر، مادر، خواهران و برادرانم که همیشه
مشوق من در امر تحصیل بوده اند . . .

۱۴۳۱

باتشکر و تقدیر از :

استاد محترم ، جناب آقای دکتر کاظم محمدکه راهنمایی مرا
در انجام این پایان نامه تقبل فرمودند . و بارها همتایهای ارزنده
خویش مرا یاری نمودند . .

باتشکر و تقدیر از :

اساتید محترم دکتر محمود محمودی ، دکتر حسین ملک افطسی و
جناب آقای پرویز کمالی که مشاورت پایان نامه اینجانب را تقبل
فرمودند و مرا در انجام این امر یاری نموده اند . .
همچنین از جناب آقای دکتر فیروز آزدگان که در طی تجزیه و تحلیل
اطلاعات بوسیله کامپیوتر مرا یاری نمودند تشکر و قدردانی می کنم . .

۱	- مقدمه
۳	- فصل اول
۳	۱-۱- کلیاتی در مورد تعداد دفرزندان دلخواه اضافی مادر :
۳	۱-۲- موضوع پژوهش
۴	۱-۳- علت انتخاب و اهمیت موضوع
۴	۱-۴- هدف بررسی
۵	۱-۵- فرضیات
۶	۱-۶- تعریف عملی متغیرها و واژه‌ها :
۸	- فصل دوم
۸	۲-۱- روش پژوهش
۸	۲-۲- طرح نمونه گیری
۸	۲-۳- روش نمونه گیری
۹	۲-۴- نحوه استخراج اطلاعات و تجزیه و تحلیل آنها :
۹	۲-۵- سوابق طرح (مطالعات انجام شده)
۱۴	- فصل سوم :
۱۴	۳-۱- آمار توصیفی
۲۸	۳-۲- بررسی ترکیب جنسی فرزندان مادریمیا نگیین تعداد دفرزندان دلخواه اضافی مادران . . .
۳۴	۳-۳- بررسی تأثیر ترکیب جنسی فرزندان مادر بر تمایل مادر به ادامه باروری
۳۹	۳-۴- بررسی وجود همبستگی متغیرهای کیفی مختلف با تعداد دفرزندان دلخواه اضافی (بوسیله آزمون)

۷۴ ۳-۵- بررسی تاء شیر فاکتورهای مختلف بر تعداد دفرزند ن دلخواه
اضافی بوسیله آنالیز واریانس . .

۸۳ فصل چهارم

۸۳ ۴-۱- مقدمه ای بر آنالیز مسیری

۹۶ ۴-۲- بررسی اثر متغیرهای مختلف بر تعداد دفرزند ن دلخواه اضافی
مادربا استفاده از مدل سازی و آنالیز مسیری

فصل پنجم

۱۱۶ - فهرست منابع :

۱۱۸ - خلاصه فارسی

۱۲۲ - خلاصه انگلیسی

مقدمه :

جمعیت و مسائل و مشکلات ناشی از افزایش بی رویه آن مدتهاست که در جوامع انسانی مطرح شده است و تاکنون مطالعات و تحقیقات زیادی در جهت شناخت عوامل موثر بر افزایش تعداد موالید و در نتیجه افزایش جمعیت به منظور کنترل روند رشد آن به عمل آمده است. در کشورهای پیشرفته و صنعتی غرب تا حدود زیادی توانسته اند تعداد موالید و روند رشد جمعیت را تحت کنترل در آورند، ولی متأسفانه در بسیاری از کشورهای آفریقایی و آسیایی و منجمله کشور خودمان ایران روند افزایش جمعیت تحت کنترل کامل نمی باشد، بطوریکه هم اکنون ایران در شمار کشورهای است که از بالاترین رشد جمعیت برخوردار می باشند بنابراین ضرورت مطالعات و تحقیقات بیشتر برای شناخت عوامل مؤثر بر افزایش تعداد موالید در جهت کنترل روند رشد بی رویه جمعیت احساس می شود.

در اکثر تحقیقاتی که تاکنون در این زمینه انجام شده است، متغیر اصلی مورد مطالعه تعداد فرزندان موجود در بوده است و با مطالعه و بررسی فاکتورهای مختلف اجتماعی و اقتصادی و اعتقادی خانواده هاسعی برای پیدا کردن عواملی که بر افزایش تعداد فرزندان مادر مؤثر بوده است را پیدا کنند تا بتوان با از بین بردن یا تعدیل کردن اثرات این عوامل بر تعداد فرزندان که مادر در طی دوره باروری خود صاحب می شود اثر گذاشته و آنرا تحت کنترل در آورند.

از دیگر متغیرهایی که در این چندساله اخیر مورد توجه بوده و مطالعات زیادی در جهت شناخت عوامل مؤثر بر آن بوسیله کارشناسان بهداشت جهانی انجام شده است، تعداد فرزندان دلخواه و تعداد فرزندان دلخواه اضافی،

یعنی تعداد دفرزندانى که ما در بجز تعداد دفرزندان موجود خود خواهان آن در آینده است، مى باشد. این دو متغیر از آن جهت مهم مى باشد زیرا که تعداد دفرزندانى که ما در درطى دوره بارورى صاحب مى شود در ارتباط مستقیم با تعداد دفرزندایده آلى است که ما در از قبل در ذهن خود داشته است. به بیان دیگر ما در آن معمولاً " صاحب آن تعداد دفرزندى مى شوندى که مى خواسته اند، البته اگر اطلاع و امکان استفاده از روشهاى پیشگیری برای آنان فراهم بوده باشد. .

تعداد دفرزندان دلخواه خانواده ها در یک جامعه مى تواند برداشتی از تعداد مناسب دفرزندانى که خانواده ها به آن اعتقاد دارند را به ما بدهد، که با مقایسه آن با تعداد واقعى دفرزندانى که ما در صاحب آن مى شوى مى توان در مورد میزان موفقیت ما در آن سیاستهاى جمعیتى درنگ داشتن تعداد دفرزندان در آن حدایده آل بحث و نتیجه گیری کرد. .

در این پایان نامه متغیرهاى اصلی مورد مطالعه تعداد دفرزندان دلخواه اضافى و تمایل به ادامه بارورى مى باشد و سعى شده است که عوامل موثر بر آن و میزان تاءثیرات هر کدام ارزیابى شود. با امید به اینکه این پایان نامه بتواند مورد قبول و استفاده صاحب نظران مسائل جمعیتى و تنظیم خانواده قرار بگیرد. .

فصل اول

۱-۱- کلیاتی در مورد تعدد دفرزندان دلخواه اضافی مادر:

برای مادرائی که فرزندی ندارند، تعدد دفرزندان دلخواه اضافی مادر می توان همان تعدد دفرزندان دلخواه اوبحساب آورد. و برای مادرائی که دارای فرزندی باشند، وخواهان فرزندان اضافی می باشند، میتوان مجموع فرزندان موجود آنها و تعدد دفرزندان دلخواه اضافی آنها را بعنوان تعدد دفرزندان دلخواه مادر بحساب آورد. ولی برای مادرائی که دارای فرزندی می باشند وخواهان فرزندان اضافی دیگری نمی باشند، یعنی تعدد دفرزندان دلخواه اضافی آنها برابر صفر می باشد، نمی توان تعدد دفرزندان موجود آنها را بعنوان تعدد دفرزندان دلخواه آنها به حساب آورد. زیرا ممکن است تعدد دفرزندان دلخواه مادر کمتر از تعدد دفرزندان موجود و باشد، یعنی اینکه بعضی از تولدهای مادر ناخواسته بوده است.

تعدد دفرزندان دلخواه اضافی مادر بطور ضمنی تمایل مادر را به ادامه یا توقف باروری نشان میدهد، مادری که تعدد دفرزندان دلخواه اضافی او برابر صفر باشد، تمایلی به ادامه باروری ندارد و مادری که تعدد دفرزندان دلخواه اضافی او برابر یک یا بیشتر باشد، خواهان ادامه باروری است. از آنجا که تعدد دفرزندان دلخواه اضافی مادر نقش تعیین کننده ای در تعدد دفرزندان که مادر در طی دوره باروری صاحب می شود دارد، اهمیت آن در علوم جمعیتی و بهداشتی و تنظیم خانواده و علوم اقتصادی و اجتماعی کاملاً روشن است و می تواند در هر کدام از این رشته ها بعنوان یک متغیر قابل مطالعه مطرح بشود.

۱-۲- موضوع پژوهش: موضوع پژوهش ((بررسی عوامل مختلف در رابطه با تمایل

مادران به ادامه یا توقف با روری و تعداد دفرزندان دلخواه اضافی مادران بوسیله مدل سازی و آنالیز مسیری در شهر تهران سال ۶۸)) می باشد .

۳-۱- علت انتخاب و اهمیت موضوع :

در حال حاضر کشور ما ایران بایکی از بزرگترین مشکلاتی که کشورهای روبه توسعه را تهدید می کند، یعنی رشد بی رویه جمعیت درگیر می باشد طبق آخرین بررسیها رشد جمعیت در ایران در حدود $3/5$ تا $3/7$ درصد می باشد که می تواند جمعیت کشور را در کمتر از بیست سال به دو برابر جمعیت فعلی برساند (۴) همچنانکه افزایش سریع جمعیت در چند ساله اخیر مشکلات خود را به نحو چشمگیری به رخ مسئولان و مردم می نماید . یکی از مهمترین عواملی که تعداد فرزندان را که مادر در طی دوره باروری صاحب می شود را تعیین می کند ، خواست مادر و پدر برای آن تعداد دفرزند می باشد . بنا بر این اگر بتوانیم عواملی را که بر تعداد دفرزندان دلخواه مادر و تمایل او به توقف یا ادامه باروری اثر می گذارند را بشناسیم می توان با اجرای سیاست های مناسب جمعیتی و تاءثیر گذاری بر این عوامل والدین را تشویق به کاهش تعداد دموالید بکنیم .

بنا بر این آگاهی و شناخت عواملی که بر تعداد دفرزندان اضافی خواسته شده مادران موثرند در جهت کنترل تعداد دموالید مادران و افزایش جمعیت از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است که ماسعی کرده ایم با مدل سازی و آنالیز مسیری اثرات عوامل موثر را بصورت مستقیم و از طریق متغیرهای دیگر بر تعداد دفرزندان دلخواه اضافی مادر را بررسی کنیم .

۴-۱- هدف بررسی :

۴-۱-۱- هدف کلی : شناخت عوامل موثر بر تعداد دفرزندان دلخواه اضافی مادران

به منظور استفاده در برنامه ریزیهای مربوط به کنترل جمعیت و تنظیم خانواده می باشد . .

۱-۴-۲ - اهداف با جزئیات بیشتر :

۱- تعیین میزان تاء شیر عوامل مختلف فرهنگی اجتماعی بر تعداد فرزندان دلخواه اضافی بوسیله مدل سازی و آنالیز مسیری . .

۲- تعیین عواملی که با تمایل مادر به توقف یا ادامه باروری در ارتباط می باشند . .

۳- تعیین تاء شیر ترکیب جنسی فرزندان بر تعداد فرزندان دلخواه اضافی مادر . .

۴- تعیین تاء شیر ترکیب جنسی فرزندان بر تمایل مادر به توقف یا ادامه باروری . .

۵ - ۱ - فرضیات :

۱- ترکیب جنسی فرزندان از عوامل موثر بر تعداد فرزندان دلخواه اضافی مادر می باشد . به اینصورت که مادرانی که از یک جنس فرزندان نسبت به مادرانی که از هر دو جنس فرزندان برخوردارند فرزندان بیشتری می باشند . .

۲- ترکیب جنسی فرزندان از عوامل موثر بر خواست مادر به توقف یا ادامه باروری می باشد به اینصورت که نسبت مادرانی که خواهان ادامه باروری می باشند در گروههایی از مادران که از یک جنس فرزندان بیشتر از گروه مادرانی است که از هر دو جنس فرزندان دارند . .

۳- در گروههایی از مادران که دارای تعداد مساوی فرزندی باشند مادران با سوادتر خواهان فرزندان اضافی کمتری می باشند . .

۴- بین متغیرهای سن مادر، سالهای زناشویی، تعداد فرزندان موجود مادریبا تعداد فرزندان دلخواه اضافی مادر همبستگی معکوس وجود دارد.

۵- مادران شاغل نسبت به مادران خانه‌دار خواهان فرزندان اضافی کمتری می‌باشند.

۶-۱- تعریف عملی متغیرها و واژه‌ها :

۱-۶-۱- سن مادر : سن مادریه سال می‌باشد و بر مبنای گفته خستود زن در پرسشنامه قید شده است، که نشان‌دهنده سن مادر در زمان پر کردن پرسشنامه می‌باشد.

۲-۶-۱- سالهای زناشویی : تعداد سالهایی که زن متأهل بوده است را بعنوان سالهای زناشویی در نظر می‌گیریم.

۳-۶-۱- سواد مادر : بر اساس میزان تحصیلاتی که زن داشته است، مادران نسبت به میزان سواد در گروههای زیر تقسیم شده‌اند.

۱- بی سواد ۲- سواد فقط خواندن ۳- دبستان (ناقص)

۴- دبستان (کامل) ۵- راهنمایی (ناقص) ۶- راهنمایی (کامل)

۷- دبیرستان (ناقص) ۸- دبیرستان (کامل) ۹- دانشگاه

۴-۶-۱- اشتغال مادر : مادری که دارای کار خارج از خانه باشد شاغل و در غیر اینصورت خانه داری گوئیم.

۵-۶-۱- جنس با لانس : متغیر جنس با لانس چگونگی ترکیب جنسی فرزندان مادر را از لحاظ وجود هر دو جنس پسر و دختر مشخص می‌کند، ترکیب جنسی فرزندان مادر را در صورتی با لانس گوئیم که مادر از هر دو جنس پسر و دختر لا اقل یک فرزند داشته باشد و در غیر اینصورت با لانس نمی‌باشد.

۶-۶-۱- اطلاع از پیشگیری : مادری که در مورد روشهای پیشگیری از حاملگی چیزی شنیده باشد و یا آن روشها را بشناسد را مطلع از روشهای پیشگیری گوئیم و بر اساس اظهار خود زن در این مورد می باشد . . .

۶-۶-۷- سن اولین حاملگی : سنی که به گفته خود زن برای اولین بار حامله شده است سن اولین حاملگی زن می باشد . . .

۶-۶-۸- تعداد فرزندان موجود : تعداد فرزندان که زن در موقع پرکردن پرسشنامه داشته است تعداد فرزندان موجود زن محسوب می شود . . .

۶-۶-۹- تمایل به ادامه باروری : گوئیم مادر تمایل به ادامه باروری دارد اگر خواهان فرزندان اضافی دیگری در آینده باشد و در غیر این صورت تمایل به ادامه باروری ندارد . . .

۶-۶-۱۰- سن ازدواج : سنی که زن برای اولین بار ازدواج کرده است را بعنوان سن ازدواج در نظر می گیریم . . .

۶-۱۱- تعداد فرزندان دلخواه اضافی : تعداد فرزندان که مادر علاوه بر تعداد فرزندان که دارد خواهان آن در آینده می باشد را تعداد فرزندان دلخواه اضافی مادر گوئیم . . .

۶-۱۲- تعداد فرزندان دلخواه : تعداد فرزندان که مادر اعتقاد به داشتن آن در کل دوره زندگی دارد. این تعداد در وهله اول ذهنیتی می باشد و ممکن است کمتری یا بیشتر از تعداد فرزندان باشد که مادر طی دوره باروری صاحب می شود . . .

فصل دوم

۲-۱- روش پژوهش : اطلاعاتی که در این بررسی مورد استفاده قرار گرفته از

نتایج جمع آوری اطلاعات طرح بررسی دانش ، عقاید ، عملکرد (KAP) زنان همسر دار ۱۵ تا ۴۹ ساله نسبت به برنامه فاصله گذاری بین موالیدی باشد که در سال ۶۸ دروزات بهداشت و درمان و آموزش پزشکی انجام گرفته است . روش جمع آوری اطلاعات مطالعه مقطعی در همان سال ۶۸ می باشد . ابزار گردآوری اطلاعات - اطلاعات بدست آمده در پرسشنامه هائی که بوسیله متخصصان فن تنظیم شده بود بوسیله پرسشگران تعلیم دیده و با مباحثه با تک تک افراد پر شده است . سئوالات مندرج در پرسشنامه بصورت کد شده بوده است . تا بتوان آنها را به سهولت روی دیسک کامپیوتر منتقل نمود .

۲-۲- طرح نمونه گیری

۲-۲-۱- جامعه آماری : جامعه آماری مورد مطالعه عبارتست از کلیه خانوارهای ساکن تهران که دارای لاقل یک زن همسر دار ۱۵ تا ۴۹ ساله باشد .

۲-۲-۲- چهارچوب نمونه گیری - با توجه به اینکه زایمانهای زنان در سطح شهر تهران در روزهای مختلف سال دارای پراکندگی یکسانی است ، پیشنهاد شد که مناطق مختلف شهر تهران نسبت به محل سکونت مادرانی که در طی ۲۴ ساعت زایمان داشته اند ، تقسیم بندی نموده و سپس از این مناطق نمونه گیری بعمل آید ، از آنجا که تعداد زایمانهای مناطق بیستگانه شهر تهران در طی ۲۴ ساعت برابر ۴۰۳ مورد بود ، شهر به ۴۰۳ ناحیه مختلف تقسیم شد و بر اساس این تقسیم بندی چهارچوب نمونه گیری مشخص شده است .

۲-۳- روش نمونه گیری:

روش نمونه گیری طرح بررسی رفتارهای باروری توسط کارشناسان وزارت بهداشت

و درمان و با توجه به استانداردهای پیشنهادی سازمان بهداشت جهانی ،
 ارائه شده است . روش بکارگرفته شده نمونه‌گیری خوشه‌ای می باشد
 و انتخاب خوشه ها نیز بصورت سیستماتیک انجام گرفته است .
 تعداد خوشه‌های انتخابی در کل کشور برابر ۲۲۴ می باشد که این تعداد بته تناسب
 جمعیت استانها بین آنها تقسیم شده است که در نتیجه سهمیه شهر تهران
 و کرج و ورامین ۳۲ خوشه بوده است . هر خوشه نیز شامل ۵ خانوار می باشد .
 که در مجموع با حذف خانوارهایی که واجد شرایط نبوده اند ۱۲۹۴ زن واجد
 شرایط در تهران ، کرج و ورامین مورد پرسش قرار گرفته اند .
 ۲-۴- نحوه استخراج اطلاعات و تجزیه و تحلیل آنها :

در مرحله اول اطلاعات جمع آوری شده در پرسشنامه ها بصورت کدببر روی فرم
 استخراجی مخصوص ثبت گردید . سپس اطلاعات کد شده بر روی نوار کا مپیوتری
 منتقل و از آنجا بر روی دیسک ^۲ برده شد . اطلاعات موجود بر روی دیسک بوسیله
 کامپیوتر شخصی ^۳ و با استفاده از برنامه آماری از پیش نوشته شده (اس .
 پی . اس . اس) ^۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت .
 ۲-۵- مطالعات انجام شده در گذشته :

الف : در کشورهای خارج :

میانگین تعداد فرزندان دلخواه خانواده ها در کشورهای مختلف :
 دریک بررسی که در سال ۱۹۸۴ در کشورهای ، غنا ، جامائیکا و ترینیداد

1- Code Sheet

2- Diskett floppy

3- Personal Computer

4- Statistical Package for Social Sciences

به عمل آمد تعداد فرزندان دلخواه برای این سه کشور به قرار زیر بوده است .

در غنا میانگین تعداد فرزندان دلخواه خانواده ها برابر $4/58$ بوده است که اگر تعداد فرزندان دلخواه بزرگتر از ۷ را برابر ۷ بگیریم تعداد فرزندان دلخواه خانواده ها برابر $4/28$ می شده است .

در جامائیکا تعداد فرزندان دلخواه خانواده ها برابر $4/05$ بوده است که با احتساب تعداد فرزندان دلخواه بزرگتر از ۷ برابر با ۷، تعداد فرزندان دلخواه برای خانواده های کشور جامائیکا برابر $3/89$ می شود . همچنین میانگین تعداد فرزندان دلخواه در ترینیداد برابر $3/77$ فرزند برای هر خانواده بوده است که این میانگین با احتساب اعداد بزرگتر از ۷ برابر با $3/69$ فرزند برای هر خانواده کاهش می یابد . همچنین درصد مادرانی که خواهان ادامه باروری بوده اند (خواهان فرزند دیگری بوده اند) برای این سه کشور برابر بوده است با 45% در کشور غنا ، 49% در کشور جامائیکا و 53% برای ترینیداد . همچنین در مورد جنس فرزندان بعدی مادران غنائی که یک فرزند داشته اند ، 80% آنها خواهان جنس مخالف جنس فرزند موجودشان بوده اند ، 5 درصد آنها خواهان همان جنس فرزند موجودشان بوده اند و برای 15 درصد بقیه جنس فرزندان بعدی برایشان فرقی نمی کرده است .

میانگین تعداد فرزندان دلخواه در این کشورها برای گروه مادرانی که تعداد متفاوت فرزند بوده اند نیز محاسبه شده است که نتایج در جدول (۱ - ۱) آمده است .